

ב"ה

אברהם אביש שור

דו"ח התקדמות לעמותה 'עד הנה' לחקר יהדות גליציה ובוקובינה

6.8.18

בחודשים האחרונים המשכתי בהתקדמות בכתיבת מחקריי:

א. ספר: 'אישים ושיטות בראשית החסידות'

הספר הוא פרי מחקר שכתבתי על תהליך עיצוב שיטת החסידות שנעשו בראשיתה. התהליך החל בשנת תקל"ז-1877, עם עלייתם לארץ ישראל של רבי מגדל מויטבסק ורבי אברהם מקליסק, מנהיגי החסידות ברוסיה הלבנה, והוא נבע מחלל שנוצר מחוסר בהנהגת קהילות החסידים שהשאירו אחריהם ברוסיה הלבנה.

המחקר מבוסס בעיקרו על אגרות החסידים בטבריה, שבין בתרי שורותיהם אנו יכולים לגלות על מאבק ההנהגה החסידים שפשט אז ברוסיה הלבנה, בין אלו שרצו את הנהגתו של רבי שלמה מקרלין מליטא הסמוכה לבין אלו שבחרו בהנהגתו של רבי שניאור זלמן מלאדי. המחלוקת על שאלת ההנהגה ברוסיה הלבנה עברה תהליכים שונים, בין תקופתו של רבי מגדל לבין תקופתו של רבי אברהם. בשנת תקס"ב התגלגלה 'שאלת ההנהגה' לפתחי צדיקי ווהלין רבי לוי יצחק מברדיטשוב ורבי ברוך ממזבז, וגררה בעקבותיה חילוקי דעות על נשיאות החזקת כולל חסידי טבריה בחו"ל. בסך הכול נמשכה מאז עלייתם של הצדיקים לארץ ישראל בשלהי שנת תקל"ז, ועד פטירתו של רבי אברהם מקליסק בחורף שנת תק"ע-1810 וביקורו של הרש"ז אצל רבי ברוך ממזבז באותה שנה.

חילוקי הדעות שהתפתחו ברוסיה הלבנה הייתה לא רק בין אישים אלא נבעו בעיקר משיטות שונות בחסידות. חשיבותן של אגרות טבריה טמונה בכך, שהן מעניקות לנו הזדמנות הצצה אל עולמם הפנימי של אבות הצדיקים. הן מעבירות אלינו באופן מקורי, ישיר ואמין, את השיח עם תלמידיהם, את ה'עצות'

שנתנו להם בעבודת ה'. הם מלמדים על שיטות שונות בחסידות. האגרות מגלות את מבטם של הצדיקים על שלטון וריבונות הפולני והרוסי, ועמדתם על חלוקת פולין. על קשיי הקליטה בארץ, ועל הצורך להקים מערכת גיוס משאבים. כמדומני כי אין דומה לעוצמתם ומקוריותם של האיגרות בכל ספרות החסידות.

הספר נמצא עתה בשלבי כתיבה סופיים, בסיוע צוות מכון עד הנה, ואי"ה לכשיושלם אחפש את הדרך המתאימה להוציאו לאור.

ב. ספר: 'כתבים' – פרקי תולדה ועיון במשנת קרלין-סטולין.

בסיוע של מכון 'עד הנה' הוצאתי לאור את הספר 'כתבים', פרקי תולדה ועיון במשנת קרלין-סטולין, בהם פרקים על הסתעפות החסידות בגליציה. הספר מכיל 1229 עמודים של תדפיסי מחקרים שפרסמתי בקובץ בית אהרן וישראל במשך 31 שנה, ובהם מספר מאמרים שפרסמתי במשך עבודתי כחוקר ועמית במכון 'עד הנה'.

בספר נאספו למעלה ממאה ועשרים מחקרים הנותנים מבט מקיף למשנת החסידות הקרלינית-סטולינאית, ועשיר בגילויים היסטוריים וכתבי-יד נדירים הקשורים לתולדותיה של החסידות. הספר 'כתבים' שאזל מיד עם הוצאתו לאור התקבל בברכה על ידי חוקרי החסידות באקדמיה. חלק מהם העביר אליי את התרשמותם והתפעלותם. עמהם נמנים פרופ': דוד אסף, עדה רפפורט-אלברט, שאול שטמפר, צבי מרק, גדי שגיב, יהונתן גארב ועוד.

ג. ספר - 'החסידות בליטא והשפעתה על המרחב' 'שיח חדש על החסידות - יובל שנים תקכ"ב-תקע"ב 1762-1812'

אני עדיין עובד על הספר המהווה אוצר בלום של חידושים מחקריים, פרשנות ותובנות מחודשות, גילויים של תעודות חדשות וחשיפת פרקים עלומים. עיקר חדשנות הספר הוא בכך כי הם עוסקים במחקרים שהמחקר האקדמי לא עמד עליהן.

אני ממשיך לעסוק בחודשים אלה בכתיבתם מחדש של פרקי הספר, בחיבור ביניהם, ובהצגת נרטיב גלובלי מזווית ראייה ייחודית של חסיד המצוי גם במקורות מחקר אקדמיים.

בעבודת הכתיבה אני מנסה להתמודד עם המקורות החסידיים ולשבצם בתוך המערכת ההיסטוריוגרפית של המחקר האקדמי.

עם כל המאמצים לא יכולתי לעמוד בלוח הזמנים שהציב לי מכון 'עד הנה', ולכן נדחתה הופעתו במסגרת המכון, שבמסגרתו מופיעה עתה עבודתי שהשקעתי בספר 'אישים ושיטות בראשית החסידות' (ראה לעיל א). אני מקווה כי הספר יושלם אי"ה בקרוב.

ד. מחקר - 'התשובה' – פעילות 'המגיד' ותלמידיו

המחקר עוסק בגישה החדשה של הבעש"ט ששלל את הסיגופים והתענייתים שהיו מנת חלקם של בעלי התשובה מאז חכמי אשכנז והמקובלים בעקבותם שהטילו עליהם 'תיקונים' קשים ומרים.

לאחר מותו של הבעש"ט הפיצו 'המגיד' ממזיריטש ותלמידיו את דרך התשובה החדשה של החסידות, ובעקבות כך הצטרפו אלפים של בעלי תשובה לדרך החדשנית.

המחקר הקיים פסח משום-מה על פרק חשוב זה של ראשית החסידות. הפרק נותן בידנו כלי נוסף כדי להעריך את העוצמה של קהילות החסידים, שעל אף ההתנגדות הגדולה לדרכה בקרב היהדות המסורתית, הצליחה לסחוף המונים אל שורותיה.

ה. קורס לתלמידים:

קורס לתלמידים:

בתחילת השנה הנוכחית התחלתי קורס חדש ואני מגיש מדי שבוע ל-22 אברכים שיעור בתולדות החסידות בפרויקט 'מליטא לגליציה' המוגש מטעם מכון 'עד הנה' המרכז לחקר המורשת התורנית בגליציה ובוקובינה. עד היום הגשתי כ-24 שיעורי קורסים מבוסס על מחקריי על ראשית החסידות.

השנה אני נעזר בהגשת השיעורים במצגות שאני בונה אותם במיוחד לשיעורים. ובכל שיעור אני מציג נתונים גרפיים שונים, מפות ומקורות טקסטים ויזואליים, הנותנים אפשרות רבה להמחיש את נושאי השיעור ולאפשר לתלמידים את קליטתם.

מסע לימודים אוגוסט 2018:

באוגוסט השנה השתתפו 22 תלמידי הקורס במסע לימודים בבילרוס ובאוקראינה במחוזי פולדוליה ובחלק הגליצאי שבו 'נגענו בהיסטוריה' שלמדנו במשך כל שיעורי הקורס. החוויות והעוצמות שנצברו בתלמידים הן בלתי ניתנות לתיאור.

יום עיון לתלמידי הקורס:

עם סיום מסע הלימודים נפגשנו במכון 'עד הנה' ליום עיון שהתקיים ביום 30.7.18 שבו סיכמו התלמידים את חוויותיהם מלימודי הקורס.

ביום העיון העלו הרצאות: "החסידות כתנועה ציונית" - הרב ד"ר יהודה ברנדס, נשיא מכללת הרצוג, "על המסע לקרלין - שאלת הגיאוגרפיה החסידית", מפי אביש שור ומשתתפי המסע, ועל מדיטציה בחסידות - מפי ד"ר דניאל רייזר.

תודותיי:

לפילנתרופ המסור והאדיב ולצוותו בייעוץ ובהכוונה, לראש מכון 'עד הנה' ד"ר מעוז כהנא, לנשיא מכללת הרצוג הרב יהודה ברנדס, לראש הועדה הרוחנית הרב אריאל הולנד, לד"ר איליה לוריא, למזכיר ישראל מלכיאל, לעמיתיי במכון, הרבנים: רפאל קרויזר, משה דוד צציק, יצחק רוזנבלום, אליעזר ברודט ובניהו כהן, לצוות בספריית מכללת הרצוג וכל העוסקים במלאכה, אשר נתתם לי הזדמנות מצוינת לחוויית לימודים מקסימה, ולהרחבת האופקים. שאו ברכה ותודה.